

FORSKJELLEN MELLOM KATOLISISMEN OG PROTESTANTISMEN

Av Pastor dr. teol. J. van der Burg

Kan bestilles hos utgiveren: Katolsk sogneprestembede - Arendal

Trykt i Moes Aktietrykkeri, Stavanger
1973

Trass i det økumeniske arbeid hersker det i vide kretser her i landet fremdeles en stor uvitenhet om den katolske kirke. Og dog burde enhver som gjør krav på å betraktes som opplyst, ha kjennskap til dette verdens største og eldste kirkesamfunn.

Det er den katolske kirke som har kristnet Norge, hvor den i over 500 år var den herskende religion. Landet ble protestantisk under politisk press fra Danmark, og ikke på grunn av folkets misnøye med kirkens lære og praksis. "Det var ikkje indre kyrkjeleg oppløysning som hja oss var orsak til reformasjonen, det var ytre politiske tilhøve som fekk den gamle kyrkja i Noreg til aa falla" - skriver prof. O. Kolsrud ("Noregs kyrkjesoga" I, s. 325). På lignende måte uttaler seg prof. J. E. Sars ("Samlede Værker" II. b. s. 272), prof. L. Daae ("Geistliges kallelse i den norske kirke efter reformationen" s. 1), Ch. Lange ("De norske klostres historie" s. 175).

Bare langsomt og etter stor motstand gled det norske folk inn i protestantismen. Etter at katolske prester ikke mer kunne oppholde seg i landet, ble det for de av det danske styre innsatte biskoper og prester mulig å utbre den nye lære ved å fremstille den gamle moderkirke i et dårligst mulig lys. Historieundervisningen var helt avpasset etter den monarkisk pregede reformasjonsstat. En stor innflytelse også i ettertiden hadde den kongelige danske historieskriver Tormod Torfæus' omfattende "Historia Rerum Norvegicarum" (1711). Det er særlig ved den tendensiøse historieundervisning i skolebøkene at vrangforestillingene om den katolske kirke er blitt vedlikeholdt blant folket. Nyere historikere som J. Sars, L. Daae, O. Kolsrud, A. Bugge og F. Paasche har nok bidratt til et mer sannferdig syn på den katolske middelalder. Spesielt må her også nevnes Sigrid Undsets fremragende bok "Norske helgener". Men ennå er den folkelige forestilling om katolisismen i alminnelighet meget diskriminerende.

Etter at hele Norge var blitt protestantisk, var det vanskelig å utrydde de inngrodde vrangforestillinger. Det er aldri lett å bryte med den herskende opinion, særlig når det gjelder religionen, som griper så dypt inn i det menneskelige liv. Også en overdreven nasjonalisme, troen på sitt eget folks opplysning, det faktum at den lutherske kirke er statskirke (så at norsk og luthersk oppfattes som hørende sammen), kan spille inn. For mange er tillit til det menneskelige fremskritt allerede en grunn til å ha mistillit til tidligere århundres religion, opplysning og kultur. Til det siste bemerkes at det nyeste slett ikke alltid betyr et fremskritt, aller minst i religionen. Tenk på de muhammedanske land som tidligere var kristne. Den eldste kristendom må nødvendigvis være den riktigste. Kristus har lovet å være med sin kirke alle dager inntil verdens ende, så den alltid

uforfalsket skulle forkynne hele den åpenbarte sannhet (Matt. 16, H; 28, 19-20; Joh. 14, 16. 17. 26; 1. Tim. 3, 15). Derfor kan den katolske troslære, som tidligere alle kristne trodde på, umulig være en villfarelse.

Fremdeles tilhører langt de fleste kristne den katolske kirke. Ifølge kirkens offisielle oppgave var det 31. des. 1969 i hele verden ca. 633 millioner katolikker med 425 000 katolske prester. Iberegnet er ikke de mange millioner "ortodokse" kristne i østen, som nok er skilt fra den katolske kirke (ved skismaet i det 11. årh.), men som forøvrig har vesentlig den samme troslære. De mange forskjellige protestantiske trossamfunn til sammen utgjør ikke stort mer enn en femtedel av alle kristne, og av protestantene er henimot en tredjedel lutheranere.

Reformasjonen må forklares i sammenheng med den omveltningbevegelse som i slutten av middelalderen gikk over store deler av Europa, så vel på det kirkelige som på det kulturelle, vitenskapelige, sosiale og politiske område. Vi nekter ikke at det i det religiøse liv var misbruk som trengte forbedring (f. eks. i avlatspraksisen, relikviedyrkelsen, prestenes og ordensfolkenes moralske liv). Men en del teologer gikk altfor langt i sin fornyelsestrang (slik som skjer i enhver reformbevegelse, også i vår tid). De bekjempet ikke bare misbrukene, men ville forandre selve troslæren og angrep den kirkelige øvrighets autoritet. Det farlige på Luthers tid var at mange statsstyrere sluttet seg til den ytterliggående, antikirkelige reformbevegelse, ikke av interesse for religionen, men for å underlegge seg kirken, slik som de tyske fyrster og den danske, svenske og engelske konge gjorde.

I den sammenligning vi her vil anstille mellom katolisismen og protestantismen, sikter vi spesielt til den norsk-lutherske kirke. Vår avhandling består av fire avsnitt. Først vil vi nevne de mange ting vi har felles. I et følgende avsnitt omtales noen sakramenter som ved reformasjonen ble avskaffet hos protestantene. Deretter følger en forklaring av en del ting i den katolske kirke som protestantene ofte misforstår. I et siste avsnitt vil vi til slutt gi en mer inngående fremstilling av grunnforskjellen mellom katolisismen og protestantismen.

I. DE MANGE TING VI HAR FELLES

"Luthers lille katekismus" inneholder nesten intet som ikke også finnes i de katolske katekismer. Derfor er navnet "Luthers lille katekismus" egentlig meget misvisende, da det kan få barna til å tro at bokens vesentlige innhold er spesifikt luthersk.

Vi har felles den apostoliske og likeledes den nikenske og athanasianske trosbekjennelse: troen på den treenige Gud Fader, Sønn og Hellig Ånd; Guds sønns menneskevorden; jomfrufødselen; Kristi soningsdød; hans sjels nedfart til dødsriket (og derved troen på sjelens fortsatte liv etter døden); hans oppstandelse, himmelfart og himmelske herredømme; dommedagen; den Hellige Ånds nedsendelse; en av Kristus innstiftet alminnelig (= på gresk "katolsk") kirke; syndsforlatelse; våre legemers oppstandelse; den evige lykksalighet.

Vi har felles troen på Den hellige Skrift som Guds inspirerte ord.

Vi har felles de ti bud.

Med hensyn til dåpen har lutheranerne den samme sakramentsoppfatning som den katolske kirke, nemlig at dåpshandlingen har en objektiv virkning, og ikke bare er en bekjennelse av troen (skjønt et voksent menneske ikke kan motta dåpen uten tro).

Både katolikkene og lutheranerne holder fast ved barnedåpen og derfor også ved troen på arvesynden (som nødvendiggjør en rensning uavhengig av personlige synder).

Nødvendigheten av barnedåpen er en av de ting som vi bare har sikkerhet om gjennom den katolske kirkes tradisjon. Visstnok inneholder Bibelen flere hentydninger til at også små barn må døpes (læren om arvesyndens alminnelighet og dåpens karakter som en ny fødsel i motsetning til vår naturlige fødsel av Adam; samt Jesu ord hos Joh. 3, 5 om dåpens nødvendighet for enhver). Men det avgjørende bevis på barnedåpens nødvendighet finnes i den kirkelige tradisjon og den garanti Jesus har gitt om kirkens ufeilbarhet.

Felles for den katolske og den lutherske kirke er troen på Jesu virkelige nærvær i Alterets sakrament.

En forskjell er at lutheranerne oppfatter Jesu nærvær som en iboen i brødet og vinen, mens katolikkene lærer at brødet og vinen blir til Jesu legeme og blod (ved at Jesu legemes og blods usynlige substans trer istedenfor brødets og vinnens usynlige substans, med bibehold av disses ytre skikkelser). Jesus sa jo om det han rakte apostlene: "Dette (og ikke "i dette") er mitt legeme.

Ifølge den katolske lære blir Jesus nærværende ved prestens konsekrasjonsord (som er de samme som Jesus brukte ved innstiftelsen av Alterets sakrament) og fortsetter hans nærvær så lenge skikkelsene av brød og vin blir bibeholdt. I alle katolske kirker finnes et sakramentskap (tabernakel), hvor innviede hostier blir oppbevart, så de troende til enhver tid på dagen kan nærme seg "Lammets trone" (Åp. 22, 3).

Den katolske kirke lærer videre at Alterets sakrament ikke bare er et måltid, men også en offerhandling. Nattverdsbordet er et "offerbord" (thusiasterion - Hebr. 13, 10; 1. Kor. 10, 18), hvor Jesus gir seg ikke bare til oss, men også "for" oss (Luk. 22, 19). "Herrens bord", som det også kalles (1. Kor. 10, 21), betyr i bibelspråket et bord for Herren (dvs. hvor det ofres til Gud - sml. Mal. 1, 7), likesom "de onde ånders bord" betyr et bord hvor det ofres til de onde ånder (1. Kor. 10, 20-21). Ved konsekrasjonen, som gjør Kristi legeme og blod nærværende under de adskilte skikkelser av brød og vin, fullbyrdes en mystisk slaktofring (adskillelse av legemet og blodet) til minne om hans død på korset. Messeofferet forøker ikke korsofferets fortjenester. Det er en gjenkallelse av korsofferet for å tilvende oss fruktene av det.

Lutheranerne står ikke helt fremmed for offertanken i forbindelse med nattverden. Prof. O. Hallesby sier at Jesus ved innstiftelsen av nattverden "har foregrepet sin død" (Den kristelige tros lære II, 448). Han betegner kommunionen som "et offermåltid" (s. 451). Nattverdsbrødet kalles av protestantene "oblat" (= det ofrede). De taler også om et "alter" (dvs. offerbord) og "Alterets sakrament". I de økumeniske drøftelser kan man også iaktta en stor tilnærmelse til den katolske oppfatning av nattverden som en mystisk aktualisering av korsofferet.

Med hensyn til altergangen lærer den katolske kirke at det for å få del i den hele Kristus ikke er nødvendig å motta kommunionen under begge skikkelser. Jesus gir uttrykkelig tilkjenne at også nattverdsbrødet alene gir oss kommunionens fulle virkning. "Den som spiser av dette brød skal leve i

evighet" (Joh. 6, 51. 58). Jesu oppfordring "Drikk alle derav" var rettet til apostlene (og ikke til alle mennesker) for å lære dem at også kalken måtte konsumeres ved messeofferet. Hver av skikkelsene inneholder både Jesu legeme og blod. Konsekrasjonsordene, som etter ordlyden bare betyr og direkte bare bevirker Jesu legemes forbindelse med brødets skikkelse og Jesu blods forbindelse med vinens skikkelse (og det er dette som messeofferets vesen består i), oppløser ikke det naturlige bånd som hans legeme og blod har med hverandre uavhengig av konsekrasjonen. Vi må huske på at Jesus er på alteret uten å forlate himmelen. Brødets skikkelse, som er forbundet med Jesu legeme, er gjennom hans legeme nødvendigvis også forbundet med blodet i hans legeme (likesom også med hans sjel og guddom). På samme måte er vinens skikkelse gjennom Jesu blod nødvendigvis også forenet med hans legeme som inneholder blodet. Hvis det ikke forholdt seg slik, ville Jesus være død i nattverden. Men "Kristus dør ikke mer" (Rom. 6, 9). Han gir sitt levende legeme å spise (Joh. 6, 57).

Tradisjonen gir oss mange beviser for at kirken fra oldtiden av har ansett kommunionen under én skikkelse som gyldig. Forskjellige omstendigheter (vanskeligheten med å skaffe den fornødne vin, smittefare, osv.) gjorde at denne praksis senere ble alminnelig. Den ble lovfestet av kirkemøtet i Konstans (1415), da hussittene laget en kirkestrid om alterkalken. Faren for en slik kirkestrid eksisterer ikke lenger. Derfor er forbudet mot kommunionen under begge skikkelser nå blitt opphevet.

Det kan bemerkes at Luther ennå etter sitt brudd med den katolske kirke har forsvart kommunionen under én skikkelse, "da Kristus ikke er delelig, men fullstendig hel og udelt er nærværende under hver av sakramentets skikkelser" (Jena-utgave I, 219 a; 111. 215 a; Wittenberg-utgave VII, 367 b).

Skriftemålet spiller for tiden ikke lenger noen stor rolle i den lutherske kirke. Men slik har det ikke alltid vært. Kristian V's kirkeritual av 1686 foreskrev skriftemålet for enhver som skulle gå til alters. En lang tid etter reformasjonen fantes det skriftestoler i de lutherske kirker. Hva det i Luthers lille katekisme sies om syndsbejennelsen og den prestelige absolusjon, kunne stå i enhver katolsk katekisme. "Til skriftemålet hører to stykker: for det første at man bekjenner synden, og for det annet at man tar imot avløsningen eller syndsforlatsen av skriftefaren som av Gud selv og aldeles ikke tviler derpå, men tror fast at syndene derved er forlatt for Guds åsyn i himmelen". Luthers katekisme nøyer seg ikke med en alminnelig syndsbejennelse, men foreskriver likesom den katolske kirke at de enkelte synder skal nevnes.

Skriftemålet har vært i bruk fra de første kristne tider av. Dette har vi mange vitnesbyrd om i oldkirkens tradisjon. Jesus innstiftet skriftemålet da han på påskedagen sa til sine apostler: "Likesom Faderen har sendt meg, så sender også jeg dere ... Dersom dere forlater noen deres synder, er de dem forlatt; dersom dere holder dem fast for noen, er de fastholdt" (Joh. 20, 21-23). Jesu befaling om å bortvise de ubotferdige forutsetter plikten til å bekjenne syndene, så presten kan kjenne ens sjeletilstand.

Blant de - ting som lutheranerne har beholdt fra den katolske tradisjon, må også nevnes kirkeåret og vår søndagsfeiring. Hviledagsspørsmålet kan ikke løses ved Bibelen alene. Den sier nok at den jødiske sabbat ikke lenger er foreskrevet (sml. Gal. 4, 10-11; Kol. 2, 16), men det tales intet steds om en forpliktet søndagshvile. Det eneste vi av Bibelen kan bevise, er at søndagen allerede i apostlenes tid var en særlig dag til nattverdsgudstjenesten (sml. Ap. Gj. 20, 7). Søndagshvilen ble først innført senere etter hvert som omstendighetene gjorde det mulig. I motsetning til den Gamle Pakts sabbatsfeiring, hvor det ble lagt mest vekt på det negative element (hvile), skulle det primære i vår søndagsfeiring være det positive (å hellige denne dag ved gudsdyrkelse). Det siste blir glemt av mange protestanter som betrakter søndagen vesentlig som en hviledag. Men derved avviker de

fra Luthers katekisme, som - i likhet med den katolske kirke - lærer at søndagsplikten fremfor alt består i gudsdyrkelse.

Både den katolske og den lutherske kirke gjør bruk av seremonier i sine gudstjenester. Seremonier svarer til vår menneskelige natur, som må erverve seg sin åndelige kunnskap ved hjelp av sanseinntrykk. Å forkaste de religiøse seremonier fordi de er noe utvortes, er ulogisk. For da måtte vi like så godt forkaste enhver forkynnelse eller bønn ved ord, som jo også er noe utvortes. Det er ikke noen vesentlig forskjell mellom et ord og en seremoni. Begge er tegn. Ord er tegn for våre ører, mens seremonier er tegn for våre øyne eller våre andre sanser, og som sådanne ofte bedre i stand til å tale til oss enn ord. Ved hjelp av alle våre sanser vil kirken løfte vårt sinn til betraktningen av de himmelske sannheter. De religiøse seremonier bidrar til å skape den andaktssfære som er så gavnlig for vår gudstjeneste. Hos mange protestanter kan en for tiden iaktta en voksende interesse for vår gamle katolske liturgi, som de mer og mer etterligner.

Et av de vakreste symboler som vi katolikker ofte bruker, er korstegnet. Det er en kortfattet bekjennelse av vår kristentro. Vi pleier å gjøre korsets tegn før og etter bønner for å minne oss om at hver bønn må forrettes i Jesu navn, dvs. i tillit til hans korsoffer. Opprinnelig gjorde også protestantene korstegnet. Luthers lille katekisme forlanger det uttrykkelig. Men hvorfor har de da senere latt gå av bruk dette hellige tegn, som fra oldtiden av var et særmerke for de kristne?

Det må også bemerkes at Luthers katekisme gjengir bønner "Fader Vår" på samme måte som den fremdeles brukes i den katolske kirke, nemlig uten slutningsordene: "Ti ditt er riket og makten og æren i evighet". Disse ordene har protestantene senere tilføyet, fordi de fantes i noen bibelhåndskrifter. For tiden blir de dog i alminnelighet (også av de protestantiske bibelforskere) ansett som uekte.

II.

SAKRAMENTENES ANTALL

NOEN SAKRAMENTER SOM VED REFORMASJONEN BLE AVSKAFFET

Den katolske kirke tror at Kristus har innstiftet syv sakramenter. De bevitnes av den hl. Skrift, og har fra oldtiden av vært i bruk, også i de orientalske kirkesamfunn. De syv sakramenter svarer til de forskjellige fornødenheter i det åndelige liv, som har en viss likhet med de forskjellige fornødenheter i det naturlige liv.

Det første som vi trenger for - å leve, er at vi blir født. Vår fødsel til det overnaturlige liv er dåpen.

Men det liv vi har fått ved fødselen, er stadig utsatt for angrep, og må derfor bli beskyttet og styrket. Til dette svarer for det åndelige liv fermingens (konfirmasjonens) sakrament, som "ikler oss kraft fra det høye" (Luk. 24, 49). Det er det samme som den håndspåleggelse apostlene anvendte på de døpte for å meddele den Hellige Ånd (sml. Ap. Gj. 83 17; 19, 6). I Hebr. 6, 1-2 regnes håndspåleggelsen til de første ting en må bli belært om ("begynnelseslæren om Kristus"). Hovedformålet for dette sakrament er ikke å gi mirakuløse åndsgaver (som tungetale), men å styrke de døpte til frimodig bekjennelse av troen i ord og gjerning. Derfor var det bestemt for alle troende i alle tider, hva Peter også uttrykkelig tilkjenngav på pinsedagen. "Dere skal få den Hellige Ånds

gave, for løftet hører dere til og deres barn og alle dem som er langt borte, så mange som Herren vår Gud vil kalle til" (Ap. Gj. 2, 38-39). I den lutherske kirke ble konfirmasjonen avskaffet som et sakrament. Den holdt seg dog på mange steder som en kirkelig handling, som senere fikk fast form i den nåværende lutherske konfirmasjon. Denne må imidlertid ikke likestilles med den katolske konfirmasjon.

Livet trues også av en indre oppløsning, som gjør at vi trenger næring. Næringen for vårt åndelige liv er Alterets sakrament.

Trass i all omsorgen kan livet bli skadet, så vi trenger helbredelsesmidler. Til å helbrede sjelens liv har Jesus innstiftet botens sakrament og sykesalvelsen (som samtidig er til hjelp for legemet). Det siste sakrament omtales i Jak. 5, 14-15: "Er noen blant dere syk, må han kalle til seg kirkens prester; de skal be over ham og salve ham med olje i Herrens navn. Da skal bønnen, bedt i tro, frelse den syke, og Herren skal reise ham opp igjen. Og er han skyldig i noen synd, skal den bli ham tilgitt". En forberedelse til dette sakrament var den salving som apostlene på Kristi befaling foretok på de syke (Mark. 6, 13).

Nødvendig til menneskenes naturlige liv er videre at de er forenet i et samfunn under ledelsen av en øvrighet. Det samme gjelder det religiøse liv. Det trenges en kirkelig samfunnsordning med en øvrighet, som blir innsatt gjennom ordinasjonens sakrament (sml. Ap. Gj, 14, 23; 1. Tim. 4, 14; 5, 22). De prestelige fullmakter kan gyldig bare bli meddelt av en biskop som gjennom den apostoliske suksesjon har fått sin ordinasjon fra apostlene. Skjønt Luther teoretisk lærte at enhver er prest, overlater lutheranerne det til staten å innsette prestene, og krever dessuten en vielse gjennom en biskop. De svenske lutheranere hevder likesom katolikkene nødvendigheten av den apostoliske suksesjon (som de mener er bevart i den svenske kirke).

Til forplantningen av det naturlige liv og til samfunnets bevarelse trenges ekteskapet, som er like nødvendig til kirkens utbredelse og bevarelse. Derfor har Kristus opphøyet det kristne ekteskap til et sakrament, dvs. knyttet til det en særlig nådehjelp for de kristne ektefeller til helliggjøring av dem selv og deres barn (1. Kor. 7, 14). Det kristne ekteskap skal etter Jesu vilje være et bilde på kjærlighetsbåndet mellom ham og kirken (Ef. 5, 25-32), noe som ikke er mulig uten Guds særlige nåde. Fra oldtiden av har den katolske kirke betraktet ekteskapet som et sakrament, dvs. noe som meddeler nåde. Et visst begrep om ekteskapets sakrale karakter er bevart hos de fleste lutheranere, som av den grunn ønsker en kirkelig vielse når de gifter seg. Også Luther taler i sin "Store katekisme" om en særlig "velsignelse og nåde" som er knyttet til ektestanden (Forkl. av det 6. bud).

III.

NOEN TING I DEN KATOLSKE KIRKE SOM OFTE BLIR MISFORSTÅTT

Læren om rettferdiggjørelsen.

Helt fra reformasjonstiden av har læren om rettferdiggjørelsen vært et av de viktigste kontroverspunkter mellom katolikkene og protestantene. Dog er det for tiden neppe noen reell

forskjell mellom den katolske og den nå alminnelige lutherske oppfatning i denne sak. Alle er enige om at bare en levende tro kan frelse. "For livet i Kristus Jesus har alene troen virksom i kjærlighet noen betydning" (Gal. 5, 6). "Troen er død uten gjerninger" (Jak. 2, 17. 26). Frivillig må vi virke med til vår salighet ved å holde Guds bud (Matt. 19, 17), men troen gir oss kraft til det. Våre egne gjerninger, som ikke er en frukt av troen, kan ikke bidra til vår frelse. "Vi er hans verk, skapt i Kristus Jesus for å gjøre gode gjerninger" (Ef. 2, 10). Derfor skal vi aldri rose oss av våre gode gjerninger, også fordi de bare kan behage Gud etter en forutgående syndsforlatelse. Alt dette har den katolske kirke alltid lært. Luther påstod ofte at gode gjerninger ikke kreves til frelse, idet han lot hele rettferdigjørelsen bestå i en ytre tilregning av Kristi fortjenester, som dekker over syndene, men ikke virker noen indre fornyelse. Andre ganger tolket han sin lære om "troen alene" i den betydning at troen virker det gode helt spontant uten medvirkning av menneskets frie vilje. Også denne lære om den alene-virkende nåde, som allerede ble for kastet av Melancton, er siden oppgitt av alle lutheranerne (sml. om dette den forhv. lutherske prest, dr. K. Krogh-Tonning, "Die Gnadenlehre und Die stille Reformation"). De er vendt tilbake til den katolske og bibelske lære at vi frivillig må medvirke med Guds nåde, for at denne ikke blir "forgjeves" (2. Kor. 6, 1).

Helgenene.

Det er misvisende når det fra protestantisk hold ofte blir sagt at vi katolikker tilber de hellige. Vi ærer dem som Guds venner og anmoder om deres forbønn, men vi tilber dem ikke, dvs. viser dem ikke noen guddommelig dyrkelse. At hellighet fortjener ære både hos Gud og menneskene, sier den hl. Skrift på mange steder (sml. Mat. 5, 19; Rom. 2, 10; Fil. 4, 8; 2. Tim. 2, 21; Salme 15, 4; 1. Sam. 2, 30; Ordspr. 10, 7; Es. 56, 5). Bibelen beskriver de hellige som "sittende med Kristus på hans trone" (Åp. 3, 21) for å uttrykke den makt de sammen med ham utøver (ved sin forbønn) og den ære de har krav på. Når "en rettferdigs bønn formår meget" (Jak. 5, 16) allerede på jorden, da gjelder dette meget mer om de "fullendte rettferdigs" (Hebr. 12, 23) bønn i himmelen. Også englene i himmelen ber for oss (Sak. 1, 12; Dan. 10, 20; 11, 1; Åp. 8, 3). Mange protestanter er ikke uvillige til å tro at de hellige har kunnskap om våre anliggender, og ber for oss. Således f. eks. prof. O. Hallesby i "Den kristne troslære" II (s. 477-479). Apologien for den Augsburgske konfesjon sier at de hellige ber for kirken i alminnelighet, men ikke for de enkelte troende (Ad art. XXI). Denne innskrenkning er unaturlig. Når englene gleder seg over den enkelte synders omvendelse, hvorfor ikke også de hellige, våre medbrødre?

Gud som lar de hellige i himmelen herske ved sin forbønn, finner også behag i at vi erkjenner deres herredømme ved å påkalle dem. Å påkalle de hellige er ikke i strid med at Jesus som Gud-menneske er den "ene mellommann mellom Gud og mennesker" (1. Tim. 2, 5). For ellers måtte vi heller ikke be for hverandre på jorden. Også de hellige ber i Jesu navn. Spørsmålet om hvorledes de hellige kan kjenne våre bønner, må ikke være noen vanskelighet. De skuer Gud, og Han opplyser dem om alt som har betydning for dem. Bibelen beskriver dem som "vitner, som omgir oss" (Hebr. 12, 1) og som vi "er kommet hen til" (v. 22-23).

Helgendyrkelsen har vært praktisert fra de eldste kristne tider av, noe som tydelig fremgår av de gamle liturgier, martyriologier, katakombeinskripsjonene og kirkefedrenes skrifter.

Den spesielle ære vi katolikker gir Jesu mor, er heller ikke noen tilbedelse. Vi ærer henne bare som en benådet skapning. Derved oppfyller vi Skriftens befaling: "Se, fra nå av skal alle slekter prise

meg salig, for store ting har han, den Mektige, gjort mot meg, og hellig er hans navn" (Luk. 1, 48-49). De store ting som vi ærer Maria for, er ikke så meget hennes legemlige medvirkning til Kristi komme, men mer hennes tro og sjelrenhet, som gjorde henne til en verdig mor for Gud. Maria er den nye Eva, som ved sin "fiendskap med slangen" (1. Mos. 3, 15) virket med til at den nye Adam (Guds Sønn) tok imot av henne sitt legeme (den nye frukt - sml. Luk. 1, 42: "ditt livs frukt"), som skulle festes til det nye tre (korset). Gud vil at vi med takknemlighet skal erkjenne det store han har gjort mot henne for vår skyld. Og derfor vil han at vi skal ære henne som den "velsignede blant kvinnene".

Hvor meget vi katolikker enn ærer Jesu mor og de andre helgener, er dog Jesus sentrum i vårt religiøse liv. (Tenk f. eks. på den plass som Alterets sakrament med messeofferet inntar i den katolske kult). Hele vår helgenkult har dessuten til formål å forherlige Kristus. "Vi ærer tjenerne for at den hyllest vi viser dem, må gå tilbake til Mesteren" (Hieronymus, Ep. 109, 1). "Jesu Kristi navn blir herliggjort i dem" (2. Tess. 1, 10-12), fordi "de har seiret i kraft av Lammets blod" (Åp. 12, 11).

En måte å ære de hellige på er ærbødigheten for deres relikvier. Denne praksis er helt naturlig. Ethvert kulturfolk viser pietet overfor de avdødes levninger. Men skal vi da ikke fremfor alt gjøre det overfor levningene av de helliges legemer, som har vært et særlig redskap for den Hellige And, og som engang vil stå opp i herlighet? Om den ære som kirken fra kristendommens begynnelse av har omgitt de helliges relikvier med, har vi mange vitnesbyrd i historien (martyrberetninger, gravsteder som de troende søkte hen til, osv.). Relikviedyrkelsen anbefales også i den hl. Skrift. Således berettes i Ap. Gj. 19, 12 at "folk la tørklær eller arbeidsklær som Paulus hadde båret, på de syke, så sykdommen slapp taket, og de onde ånder fór ut" (sml. også 2. Kong. 2, 14; 13, 21).

Imidlertid må her bemerkes at relikviedyrkelse slett ikke inntar noen stor plass i den katolske religion. I middelalderen hadde den nok på flere steder utartet. Kirker og også privatfolk kappedes om å samle relikvier. Det ble drevet handel med dem, og det var i omløp mange falske relikvier. For en stor del var de brakt med av korsfarerne, som hadde latt seg narre av østerlandske svindlere. Trass i kirkens fordømmelse av misbrukene (IV. alminnelige kirkemøte i Lateranet, 1215) lot disse seg ikke så snart utrydde. De misbruk som det har vært, er dog ikke noen innvending mot relikviedyrkelsen i seg selv.

Avlat.

Neppe noe i den katolske kirke blir i den grad misforstått av protestantene som avlatspraksisen. Avlat er ikke syndsforlatelse. For å gi oss syndsforlatelse (borttagelse av syndeskylden og gjenopprettelse av barnekåret hos Gud) har Jesus innstiftet skriftemålets sakrament. Avlat er bare en ettergivelse av de mindre (ikke evige) syndestraffer, som ofte blir igjen etter at selve synden er tilgitt. Det siste har vi mange beviser på i den hl. Skrift. For å utsone de mindre syndestraffer pålegges det i skriftemålet alltid en bot (som regel noen andaktsøvelser, som må utfylles med frivillig bot), og det er derfor at det fra gammel tid har vært kalt "botens sakrament".

Ingen er forpliktet til å skaffe seg avlat. Det ordinære middel til å få ettergivelse for de mindre syndestraffer er personlig bot og bønn. Men i kirken finnes også en stedfortredende bot som de enkelte medlemmer øver for de andre. "Nå gleder jeg meg over mine lidelser for dere, og utfyller i mitt kjød det som mangler i Kristi lidelser, for hans legeme, som er kirken" (Kol. 1, 24). Det er

disse sonelidelser (i forening med Kristi fortjenester) som den kirkelige øvrighet tilbyr Gud og meddeler avlat ved i kraft av den omfattende løsemakt som Jesus gav til apostlene, særlig Peter (Matt. 16, 19; 18, 18), og gjennom disse til deres etterfølgere. Også "nøklene", som Peter fikk, innbefatter makten til å åpne (og ved ekskommunikasjon å lukke) for nådeskattene i "de helliges samfunn".

Tanken på de helliges stedfortredende soning og kirkens makt til å råde over den spilte allerede i oldtiden en stor rolle i botspraksisen. Et vitnesbyrd om dette er de såkalte "libelli pacis" (fredsbrev), som er vel kjente fra oldkirkens historie (sml. f. eks. Eusebius, H.E.V. 2), og som kan betraktes som en begynnelse til avlatspraksisen.

For at avlat ikke skal forminske, men tvert om fremme de troendes botsiver, pleier kirken å knytte sine avlater til bestemte fromhetsgjerninger. I middelalderen (ikke nå) ble de også knyttet til almisser i et veldedig øyemed. Disse almisser var ikke ment som en betaling (en godtgjørelse) for avlat, men som en bot. De misbruk som det har forekommet i forbindelse med pengeinnsamlingen, er ingen grunn til å forkaste avlaten som sådan.

Læren om avlat kan for ikke-katolikker nok være vanskelig å forstå. Likevel må de lett kunne innse at den vanlige beskyldning at den katolske kirke i middelalderen solgte syndsforlatelse for penger, er et falsum. Kirken har alltid med bestemthet lært at man for å kunne få del i avlat først måtte ha fått' syndsforlatelse. I de middelalderske avlatsbuller (også den av pave Leo X på Luthers tid) ble uttrykkelig sagt at et angerfullt skriftemål var en betingelse for avlat. Skriftemålet er et så viktig middel i den katolske sjelesorg at det allerede av den grunn er utenkelig at kirken ville ha latt folket tro at avlat fritar fra å skrifte.

Renselsesstedet. Bønnen for de avdøde.

Læren om et renselsessted er helt bibelsk og har fra oldtiden av vært alminnelig kristen tro, noe vi har utallige vitnesbyrd om i kirkefedrenes skrifter, de gamle liturgier og gravinskripsjonene i katakombene. Bibelen sier at intet urent kan komme inn i himmelen. Vi må "jage etter helliggjørelse, for uten den vil ingen få se Herren" (Hebr. 12, 14; 1. Joh. 3, 3; Fil. 1, 9-10; 1. Tess. 3, 13; 5, 23). Mange mennesker har ikke nådd denne fullkommenhet før de dør, men er likevel ikke så dårlige at en kan anta at de går evig fortapt. Jesus sier at menneskene endog vil bli dømt "for hvert unyttig ord" (Mat. 12, 36). De mennesker som dør med slike mindre synder, behøver sikkert ikke å vente på sin straff helt til verdens ende, da det ville være uforenlig med den himmelske salighet ennå å ha en straff i vente. Av dette må vi slutte at det gis en straff allerede straks etter døden, "et fengsel som vi ikke kommer ut fra før vi har betalt den siste øre" (Mat. 5, 25-26). Med troen på et renselsessted er også forbundet den tro at vi kan hjelpe de døde ved våre bønner, ofre og botsgjerninger. Sml. 1. Kor. 15, 29: "Hva gjør ellers de som lar seg døpe for de døde"? Med disse ord hentyder Paulus til de kristnes skikk å påta sonelidelser for å tvette de avdøde (Sml. Mark. 10, 38 og Luk. 12, 50, hvor Jesus kaller sin lidelse en dåp på grunn av dens rensende kraft). Også jødene har fra før Kristi tid av bedt for de avdøde. Således berettes i 2. Makk. 12, 43-46 at den fromme Judas, jødelovens heltmodige forsvarer, "sendte 2000 sølvdrakmer til Jerusalem for å la frembære et syndoffer til forsoning for de døde, at de måtte bli forløst fra sine synder". Den lutherske kirke står ikke helt avvisende mot bønnen for de avdøde. Apologien for den augsburgske konfesjon sier i art. 12: "Vi vet at de gamle taler om bønn for de avdøde, noe som vi ikke forbyr".

Det finnes også faktisk mange protestantiske teologer som forsvarer bønner for de avdøde. Sml. H. Martensen-Larsen, "De Dødes Plads i vor Bøn", hvor det henvises til en lang rekke protestantiske forfattere.

De katolske fasteskikker.

Mot disse er det kristelig sett ingen ting å innvende. Selvfornektelse er en av de viktigste betingelser for et kristent liv. "Vil noen komme etter meg, da må han fornekte seg selv og ta sitt kors opp og følge meg" (Mat. 16, 24). Kristendom er en korssets religion. Sammen med Kristus må også vi bli korsfestet (Gal. 5, 24; 6, 14). Askese er et uunnværlig middel i kampen mot synden, nemlig for å oppøve vår vilje til selvbeherskelse. "Den som ikke temmer sitt kjød i ting som ikke er forbudt, vil lett gi etter for det i ting som er forbudt" - skriver Augustin (Sermo de util.jejun. 3, 3 og 5, 6). Dessuten må vi fornekte oss selv for å gjøre bot for de begåtte synder. En av de mest alminnelige former for selvfornektelse er å beherske sin spiselyst. Å faste er noe så naturlig at det fra gammel tid har vært i bruk ikke bare hos jødene, men også hos andre folk. Kristus har ikke avskaffet fasten. Han fastet selv i 40 dager og netter (Mat. 4, 2). I sin bergpreken anbefaler han faste som noe velbehagelig for Faderen (Mat. 6, 17-18). Han sa til apostlene at visse onde ånder bare kan drives ut ved bønn og faste (Mat. 17, 21). Uttrykkelig forutsa Kristus at kirken etter hans bortgang skulle faste (Mat. 9, 15). Om fasteskikker tales det i Ap. Gj. 13, 2. 3; 14, 23. At de første kristne anså faste for noe gudvelbehagelig og rosverdig, fremgår også av 2. Kor. 6, 4-5; 11, 23-27, hvor Paulus sier at han som "Kristi tjener" fastet ofte. Allerede Ireneus i det 2. årh. taler om bestemte foreskrevne fastedager som var i bruk blant de kristne fra gammel tid (sml. Eus. H. E. V, 24).

Innenfor den lutherske kirke blir fastens betydning og evangeliske karakter mer og mer anerkjent. Mange protestantiske teologer anbefaler faste, men de har ofte imot bestemte foreskrevne fastedager. Faste skal være en helt frivillig sak - sier de. Til dette er å bemerke at det også i den katolske kirke er anledning nok til frivillig bot. Men at kirken har fastsatt bestemte dager til å gjøre bot i fellesskap, er nødvendig for å holde botstanken levende hos de troende. Bare å preke om forsakelse er ikke nok. Uten noen bestemte fasteforskrifter ville det hos de fleste mennesker heller ikke bli meget av noen frivillig faste.

Kirkens nåværende fastelov inneholder bare noen få bestemmelser om avhold fra mat, men legger særlig vekt på andre former for bot: almisser og annen karitativ innsats, deltagelse i gudstjenester, avkall på forlystelser og nytelsesmidler (som tobakk og alkohol).

Klosterlivet og prestenes sølibat.

Klosterlivet har sin opprinnelse i Jesu evangeliske råd om å gi avkall på sitt jordiske gods og familielivet for Guds rikes skyld (Mat. 19, 12. 21. 27. 29). Om det i apostlenes tid ikke ennå var klosterbygninger som i vår tid, har det fra begynnelsen av vært mennesker som forlot alt for helt å kunne vie seg til Herrens og nestekjærlighetens tjeneste. Om diakonisser (vår tids søstre) som ved et løfte forpliktet seg til ikke mer å gifte seg, taler Paulus uttrykkelig i 1. Tim. 5, 11-12.

Klosterlivets betydning på de religiøse, karitative, kulturelle og sosiale områder har i århundrenes løp vært meget stor (skolevesen, sykepleie, avskrivning av Bibelen, landbruk). I en verden som er full av "kjødets lyst og øynenes lyst og livets hovmod" (1. Joh. 2, 16) er det nyttig at det finnes

eksempler på en særlig forsakelse av alt dette (ved fullkommen kyskhets, frivillig fattigdom og lydighet). Også de såkalte kontemplative ordener er ved sitt bønneliv og forsakelse til stort gagn for medlemmenes og andres helliggjøring. Klosterlivet er ikke noen frelsesbetingelse. Også Luther visste sikkert meget godt at man ikke behøvde å gå i klostret for å finne nåde hos Gud. Klosterlivet er bare et middel til lettere å strebe etter den kristne fullkommenhet (Matt. 19, 21).

Med hensyn til klosterlivet er det i den senere tid en bedre vurdering merkbar hos protestantene. Vi kan her nevne de mange anglikanske klostresamfunn, som er opprettet i det siste århundre, de reformerte kommuniter i Frankrike (Taize) og Sveits (Grand-Champ), de lutherske Mariasøstre i Tyskland (Darmstadt) og Danmark.

Kirkens lov om prestenes sølibat er et resultat av en utvikling som er helt i overensstemmelse med Evangelietts ånd. Tydelig fremholdt Jesus for sine apostler at den ugifte stand (å "gilde seg selv" i åndelig betydning, dvs. ved et løfte gi avkall på ekteskapet for bestandig) er den mest passende for dem som skal utøve prestegjeringen (Mat. 19, 12, 27; Luk. 9, 58). "Den ugifte har omsorg for Herrens sak" (1. Kor. 7, 32). I begynnelsen kunne kirken ikke finne nok ugifte prestekandidater, som var tilstrekkelig prøvet til livsvarig avholdenhet. Da krevde apostlene i det minste at en prest ikke skulle være gift mer enn en gang (1. Tim. 3, 2; Tit. 1, 6). Døde en prests hustru, da måtte han for resten av sitt liv leve i sølibat. Etter at de kristnes antall var blitt større, og det fantes nok av prøvede menn som ville leve i sølibat, ble det praksis og deretter kirkelov (allerede på kirkemøtet i Elvira år 300) at prestekandidatene bare ble valgt blant disse. Sølibatet er av overordentlig stor betydning for sjelesorgen, nemlig for at presten udelt kan ha omsorg for Herrens sak, og hans hellige tjeneste ikke blir til et alminnelig levebrød. Dessuten er han som sjelesørger bedre i stand til å styrke sine skriftebarn i deres kamp mot umoralen i denne overseksualiserte verden (og således verne om familielivet) ved å vise at seksuell avholdelse er mulig.

IV.

GRUNNFORSKJELLEN MELLOM KATOLISISMEN OG PROTESTANTISMEN

Kjernen i den konfesjonelle motsetning mellom katolikkene og protestantene er læren om kirken. Katolikkene tror på et ufeilbart kirkelig læreembete. Protestantene derimot hevder prinsippet "Bibelen alene". De har nok sine trossamfunn og sine trosbekjennelser. Men de anerkjenner ikke noen kirkelære som en ufeilbar trosnorm. Deres høyeste autoritet i trosspørsmål er enhver personlige bibelfortolkning.

Protestantene har i den apostoliske trosbekjennelse ordene: "Jeg tror på en alminnelig kirke". Men derved vil de bare uttrykke et åndelig fellesskap mellom alle kristne av de forskjellige konfesjoner, for så vidt som de alle tror på Kristus og har livssamfunn med ham. Det er ikke deres mening ved disse ord å bekjenne sin tro på noen bestemt kirkelære (eller noen bestemt kirkeorganisasjon). Protestantismen, som er oppstått ved et brudd med den universelle (katolske) kirke, kan ikke tilkjenne noen annen kirke en ufeilbar autoritet.

Også katolikkene tror på Bibelen, men de river den ikke løs fra kirkens levende tradisjon). Det var ikke Jesu mening at hans guddommelige åpenbaring skulle bevares ved hjelp av en bok alene, som enhver generasjon måtte lage sin egen kristentro av, uten hensyn til kirkens tidligere forkynnelse.

[Det er misvisende når protestantene fremstiller det som om vi setter kirkens lære eller tradisjon over Skriften. Kirken lærer ikke noe som er i strid med Bibelen. Vi tilkjenner ikke kirkens tradisjon større autoritet enn Bibelen, men påstår bare at kirkens lære står over den private bibelfortolkning.]

Jesus gav uttrykkelig til kjenne at den levende tradisjon skulle være hovedmiddelet til kristendommens utbredelse og bevarelse. Han befalte sine disipler å "gå" til alle folk inntil verdens ende, og å "preke" for dem, og disse måtte "høre" deres ord (Mat. 28, 19-20; Mk. 16, 15; Ap. Gj. 10, 42; Mat. 18, 17; Rom. 10, 14-17; 1. Tess. 2, 13). Apostlene innsatte lærere, som måtte "overlevere det de hadde hørt, til trofaste menn, som var dyktige til igjen å lære andre" (2. Tim. 2, 2). Bibelen skulle aldri erstatte den levende tradisjon. En må derfor også legge merke til at de gamle trosbekjennelser (som f. eks. den apostoliske trosbekjennelse) bare taler om kirken som normen for troen.

Jesus nedla sin lære i et levende samfunn, en kirke, som han lovt både sin og den Hellige Ånds vedvarende bistand, så den uforfalsket skulle forkynne "alt det han hadde sagt" (Mat. 28, 19-20; Joh. 14, 16. 17. 26). "Dødsrikets porter skal ikke få makt over den" (Mat. 16, 18). Den er "sannhetens søyle og grunnvoll" (1. Tim. 3, 15). Av dette må vi slutte at den katolske troslære, som hele kristenheten i mange århundrer før reformasjonen trodde på, umulig kan være en villfarelse. Troen på den Hellige Ånd må ikke skilles fra troen på kirken. Da Luther innførte sin nye lære, påberopte han seg den Hellige Ånds veiledning. Men det er inkonsekvent å tro at man personlig blir veiledet av den Hellige Ånd, når man samtidig forutsetter at den Hellige Ånd har sviktet hele kristenheten før.

At Kristus har innstiftet et vedvarende levende læreembete, kan vi bevise på to måter. For det første derved at Bibelen alene ikke kan være en tilstrekkelig veileder i troen. Og da Jesus vil at vi med sikkerhet skal kjenne hele den åpenbaring han bragte til verden ("Alt det han hadde sagt"), må vi anta at han gir oss sin lære ved et annet middel enn bare Bibelen, nemlig ved et levende læreembete. Dernest kan vi av det Nye Testaments skrifter (som historisk pålitelige kilder) direkte bevise at Kristus har innstiftet en kirke med et slikt læreembete.

Art. I.

DET PROTESTANTISKE PRINSIPP "BIBELEN ALENE" ER UHOLDBART

Dersom Bibelen var ment som den eneste troskilde etter apostlenes død, måtte den oppfylle disse tre betingelser: 1. De bibelske skrifter måtte fra apostlenes død av ha vært samlet og kjent i hele den kristne verden; 2. De måtte inneholde hele Kristi lære; 3. De måtte inneholde Kristi lære klart. Men Bibelen oppfyller ingen av disse betingelser.

1. De skrifter som apostlene har etterlatt, var etter deres død ikke med en gang samlet og kjent over hele den kristne verden.

Apostlene har selv aldri utgitt noen samling av sine skrifter. De enkelte skrifter var i begynnelsen bare kjent i begrensede kretser i forskjellige deler av den kristne verden. En del var skrevet for lokalmenigheter eller privatpersoner. Etter hvert ble det laget avskrifter. Men det gikk flere menneskealdre etter apostlenes død (for enkelte skrifter flere århundrer) før man over hele den

kristne verden visste hvilke skrifter som hører til Bibelen. Johannesevangeliet og Johannes' Åpenbaring ble først skrevet henimot året 100. Den levende tradisjon var en lang tid for mange det eneste middel til å få kunnskap om Jesu lære. "Mange barbariske nasjoner" - skrev Ireneus (140-202) - "er kommet til troen uten papir og blekk ... idet de omsorgsfullt holdt seg til den gamle tradisjon" (Adv. hær. III, 4, 1-2). De visste f.eks. meget godt hva nattverden er, ikke ved å granske noen bibelsteder hvor nattverden blir omtalt, men fordi de så nattverdspraksisen i de kristne menigheter, og ble undervist om den av prestene.

Også etter at alle det Nye Testamentes skrifter var samlet, var det i mange århundrer, helt inntil oppfinnelsen av boktrykkerkunsten i det 15. årh., umulig for de fleste mennesker å eie noen Bibel.

2. Bibelen inneholder ikke hele Kristi lære.

Det Nye Testamentes skrifter er for det meste leilighetsskrifter, rettet til personer som allerede var kristne, og det fremgår av hele deres natur at det ikke var forfatterens mening å gi en fullstendig oversikt over hele den kristne lære. Den protestantiske læresetning: "Vi må bare tro det som står i Bibelen", er en selvmotsigelse, for denne læresetning finnes intetsteds i Bibelen. Bibelen selv henviser tvert om på mange steder til den muntlige tradisjon som de troende skal holde seg til istedenfor bare til det skrevne ord. "Derfor, brødre, stå fast og hold fast ved de overleveringer som dere har lært, enten det nå er ved vår tale eller ved brev fra oss" (2. Tess. 2, 15; sml. videre Joh. 21, 25; 11. Joh. 12; Filip. 4, 9; Åp. 3, 3; 1. Kor. 11, 2. 34; videre alle de bibelsteder hvor det tales om det levende læreembete som Jesus innstiftet og som apostlene overdro til sine etterfølgere).

Noe som vi med sikkerhet bare kan kjenne gjennom den kirkelige tradisjon, har vi allerede nevnt, nemlig nødvendigheten av barnedåpen og plikten til søndagshvile. Men det er særlig en ting som viser hvor uholdbart prinsippet om "Bibelen alene" er, og det er at vi av selve Bibelen ikke kan vite hvilke bøker som må regnes til Bibelen. Dette er protestantismens store inkonsekvens.

Reformatorene forkastet kirkens autoritet under påskudd av at Bibelen alene er nok. Men det er gjennom kirkens autoritet alene vi kan vite at alle de skrifter vi regner til Bibelen, faktisk hører til Bibelen, dvs. er inspirert av Gud. Av Bibelen selv vet vi ikke det. Ofte nevner den ikke engang forfatterne til de enkelte skrifter. Det nytter ikke å henvise til 2. Tim. 3, 16, hvor Paulus sier at "den hele Skrift er innblest av Gud". Denne tekst handler bare om det Gamle Testamente, og sier dessuten intet om hvilke skrifter det Gamle Testamente består av. Faktisk har den katolske kirke (likesom også den ortodokse kirke) i sitt Gamle Testamente syv skrifter mer enn protestantene. Det er historisk sikkert at oldkirken regnet disse skrifter med til Bibelen. I hvert tilfelle vil protestantene aldri av Bibelen (eller ved noen slags "testimonium Spiritus Sancti", dvs. personlig opplysning av den Hellige Ånd) kunne bevise at de ikke hører med. Med hensyn til det Nye Testamente står protestantene overfor en enda større vanskelighet, da det på intet sted i Bibelen finnes en uttrykkelig uttalelse om det Nye Testamentes inspirasjon. Det er den katolske kirke som har samlet de bibelske skrifter, og historien viser klart at det er gjennom dens autoritet teologene kom til enhet om Bibelens kanon (= liste). Den eldste liste av det Nye Testamentes skrifter (den sk. "Canon Muratorianum" fra ca. 160-180) påberoper seg gjentatte ganger den "katolske kirke" for å bevise hvilke skrifter en skal motta og hvilke ikke. Selv Augustin sa: "Jeg ville ikke tro på Evangeliet, hvis ikke den katolske kirkes autoritet beveget meg til det" (C. Ep. Man. V, 6). "Lær av kirken" - skrev Kyrillus av Jerusalem i sin kjente katekisme (IV, 33, 35) - "hvilke bøker som hører til det Gamle

Testamente og hvilke bøker til det Nye Testamente. Hold dere borte fra de uekte". Lignende uttalelser finnes hos mange andre kirkefedre.

3. Bibelen er i mange ting alt for uklar til å kunne være vår eneste trosnorm.

Bibelen er overmåte viktig for å bekrefte de kristnes trossannheter, når en kjenner disse i forveien. I våre katolske katekismer henvises det derfor stadig til den hl. Skrift. Men Bibelen er ikke så klar at vi ved hjelp av den alene kan finne ut hva den kristne troslære går ut på. Den kristne religion er på ingen måte enkel. Den inneholder dype mysterier, som Bibelen ofte bare berører i forbigående, da den retter seg til mennesker som allerede er undervist i disse sannheter fra før. Uten en forutgående kunnskap om den hellige Treenighet finner man ikke dette mysterium i den hl. Skrift. Uten i forveien å vite hva nattverden er, forstår vi ikke de forskjellige bibeltekster om nattverden. Det samme gjelder læren om Kristi guddom og flere andre trossannheter, som også protestantene bare har sikkerhet om gjennom kirkens tradisjon.

Bibelen selv sier at den er vanskelig å forstå hvis en ikke fra før er blitt opplært i den kristne tro. Sml. 2. Petr. 3,16: "I dem (Paulus' brev) er det noen ting som er vanskelige å forstå, som de ulærde og ubefestede fordreier - slik som de også gjør med de andre skrifter - til sin egen undergang". Peter gir altså til kjenne at Bibelen også er vanskelig å forstå i ting som vedrører vår salighet.

Dessuten er allerede den store uenighet blant de mange protestantiske trossamfunn, som alle tolker Bibelen på forskjellige måter, et tilstrekkelig bevis på hvor uholdbart prinsippet "Bibelen alene" er. Deres uenighet dreier seg ikke bare om uvesentlige spørsmål, men også om mange viktige trosspørsmål: så som Treenigheten, Kristi guddom, sakramentenes antall, Kristi nærvær i nattverden, barnedåpens nødvendighet, osv. Alle disse motstridende bibelfortolkninger kan dog ikke komme fra den Hellige And. "Gud er ikke forvirringens Gud, men fredens Gud" (1. Kor. 14, 33). Kristus er "fredsfyrsten" (Es. 9, 6), som vil at det skal være enhet i troen (Joh. 17, 20-23; Ef. 4, 5. 13). Hans kongedømme ville bli en karikatur, dersom han ikke hadde et annet middel å åpenbare sin vilje ved enn Bibelen alene, som gir anledning til så megen misforståelse og splittelse.

Det er ikke sant - som det ofte blir sagt av protestanter - at den katolske kirke er imot at folket leser i Bibelen. Tvert om, den insisterer meget på at de troende gjør en flittig bruk av Guds ord. Før Luther utgav sin bibeloversettelse, var det fra katolsk hold (siden oppfinnelsen av boktrykkerkunsten i 1450) utkommet 56 oversettelser av hele Bibelen på de forskjellige europeiske språk, deriblant 17 tyske utgaver. Kirken er ikke redd Bibelen. Det er nettopp Bibelen som vitner om at Kristus har innstiftet den katolske kirke.

Art. II.

KRISTUS HAR INNSTIFTET EN KIRKE

1. Om kirken i alminnelighet.

Kristus kom ikke til verden for å sette i gang en løs religiøs bevegelse. Det fremgår av mange steder i den hl. Skrift at han ville forene de troende til et samfunn, en "kirke" (Mat. 16, 18), en "hjord" (Joh. 10, 16), et "legeme" (Ef. 4, 4), et "rike" (ikke et rike "av denne verden" dvs. et politisk rike med verdslig opprinnelse og formål, men dog et rike i verden - Mat. 13, 41; Dan. 2, 35). Han ville "samle Guds barn til ett" (Joh. 11, 52), og en som vil være kristen, må "samle med ham" (Luk. 11,

23). Bibelen viser også at de troende fra begynnelsen av opptrådte som en samfunnsmessig enhet. "Alle de troende holdt sammen" (Ap. Gj. 2, 44). Det som gjorde dem til en kirke, var ikke bare det faktum at de hadde den samme tro. De hadde den samme tro fordi de var forenet til en kirke. "Kirken er sannhetens søyle og grunnvoll" (1. Tim. 3, 15), som de troende fikk sin tro fra. De som ble kristne, ble "lagt til" det samfunn av kristne som allerede eksisterte (2, 41. 47), og fikk fortsatt sin undervisning fra det (2, 42). Et tegn på vranglære var at en ikke bevarte sin enhet med kirken. "Disse er de som skiller seg ut" (Judas 19; sml. også 1. Joh. 2, 19). Den kristne tros lære var en samfunnslære, og ikke et diskusjonsemne som enhver kunne ha sin egen mening om. Når det oppsto tvil om ett eller annet trospunkt, var det kirken som avgjorde det. Et eksempel har vi i kirkemøtet i Jerusalem, hvis beslutninger ble sendt til de forskjellige lokalmenigheter (Ap. Gj. 15, 6; 16, 4). Sml. også I. Kor. 14, 36, hvor Paulus bebreider korintierne fordi de på egen hånd ville innføre en ny skikk. "Var det fra dere Guds ord gikk ut? eller er dere de eneste det er nådd til?" Apostelen vil si: Dere må ikke opptre som en uavhengig menighet, som om dere var moderkirken eller hele kirken.

Kirken er ifølge profetene det nye "Jerusalem", som folkene skulle strømme hen til for å bli undervist i Kristi lære (Sml. Es. 2, 2-3; 60, 3-4. 14; 66, 20-21; Jer. 3, 17; Mik. 4, 1-2). Ved sitt ufeilbare læreembete står den "som et banner for folkene" (Es. 11, 10). Kirken er egentlig Kristus selv. Den er hans mystiske legeme, som han fortsetter sin messianske virksomhet gjennom. Men derfor må kirken være ufeilbar. Hvorledes ville en kirke som er Kristus selv, kunne falle i villfarelse eller deles i sekter? "Er Kristus delt?" (1. Kor. 1, 13). Når Jesus gjør mennesker til autoritative forvaltere av hans nådemidler (sitt -legeme og blod i nattverden og syndsforlatelse i skriftemålet), hvorfor da ikke også til autoritative forvaltere av hans læreembete?

Å undervise menneskene gjennom kirken er mest overensstemmende med Guds visdom, som til oppnåelse av sine formål pleier å anvende minst mulig ekstraordinære midler. Å gi menneskene sikkerhet og enhet i troen ved en utelukkende individuell opplysning (som måtte gjentas for hvert enkelt menneske) ville kreve utallige mirakler. Det eksisterer et meget enklere middel, nemlig at Jesus pålegger enhver som vil bli hans disippel, å slutte seg til det samfunn av disipler som han før har meddelt sin lære og som han har lovet sin ufeilbargjørende bistand.

Jesus vil at vi bare gjennom kirken skal komme til klarhet om hans lære, for at vårt medlemskap av kirken samtidig skal være en bekjennelse av vår -tro, og derved enheten i troen kan bli synlig og bli et enhetsbånd mellom de troende.

Det er også bare ved troen på en ufeilbar kirke at troens dyd kommer til sin rett. Å ville tro på Guds ord, men samtidig å kreve rett til å legge sin egen mening i det, er ingen tro. Mange protestanter har prinsipielt imot et ufeilbart læreembete, fordi de ser i det en innskrenkning av tenkefriheten. Men et slikt standpunkt er i strid med troens ånd. Hvorfor skulle troen på et ufeilbart læreembete være en kristen uverdighet? I apostlenes tider kunne de kristne heller ikke tro hva de ville (og ha alle slags forskjellige oppfatninger om dåpen, nattverden, osv., likesom protestantene i vår tid). Hvorfor skulle det nå være annerledes?

2. Kristus har bare innstiftet én kirke.

Kristus taler om sin "kirke" (Matt. 16, 18) og ikke sine kirker, om sin "ene hjord" (Joh. 10, 16). Kirken er "Kristi legeme", som ikke kan deles. (I. Kor. 1, 13). "Ett legeme og en Ånd" (Ef. 4, 4).

"Et rike som er splidaktig med seg selv, går til grunne" (Luk. 11, 17). Kirken er det ene "velbyggede, tett sammenføyede Jerusalem" (Salme 122, 3), som alle folk skal strømme hen til for å lære Guds veier. (Es. 2, 3; osv.).

Visstnok anvendes ordet kirke ("ekklesia") på flere steder i Bibelen også for å antyde en lokal menighet (Kirken på et bestemt sted). Men av Bibelen fremgår klart at de enkelte lokalmenigheter ikke var uavhengige kirker. De utgjorde til sammen en kirke (Ap. Gj. 9, 31; 20, 28; 1. Kor. 15, 9; Gal. 1, 13; Ef. 1, 22; 5, 25. 27. 32; Kol. 1, 18. 24; 1. Tim. 3, 15). At lokalmenighetene ikke hadde lov til å opptre som uavhengige kirker, har vi eksempler på i Ap. Gj. 16, 4 og I. Kor. 14, 36 (sml. s. 36).

Et flertall av kirker er i strid med kirkens vesen. Med rette skriver Augustin: *Æcclesia aut una aut nulla est*", dvs. "Kirken er enten en eller ingen". (Lib. 2 c. Cresconium). Hvorledes ville vi kunne "høre kirken" (Mat. 18, 17), dersom det var flere kirker? Hvis det sto menneskene fritt å skille seg ut og danne uavhengige kirker, ville enhver kirkelig autoritet gå til grunne.

Fra de eldste kristentider av er Kristi kirke blitt kalt "katolsk" (= alminnelig) for å betegne den i motsetning til særdannelsene, som skilte seg ut. Vi finner dette navn hos kirkefedrene i hele den kristne verden. Det ble brukt på kirkemøtene og i de gamle trosbekjennelser. Navnet "katolsk" som kirken alltid har hatt, er allerede i seg selv et bevis på at den er den opprinnelige kirke. Sekter pleier straks ved sin oppståen å få et karakteristisk navn (som oftest etter sin opphavsmann eller en bestemt lære) for å markere dem i motsetning til det kirkesamfunn de er gått ut fra, og dette navn (nettopp fordi det tjener som et trossymbol) vil de alltid beholde.

3. Om den kirkelige øvrighet (biske- og presteembetet).

Kirken kan ikke eksistere uten en kirkelig øvrighet. Den første kirkelige øvrighet var apostlene, som direkte ble innsatt av Kristus selv. Han gav dem et særlig navn, "apostler", d.e. sendemenn, for å uttrykke den særlige sendelse eller makt de fikk fremfor de øvrige disipler (sml. Luk. 6, 12 flg.).

Den sendelse eller makt som Jesus meddelte apostlene, var (i overensstemmelse med hans egen sendelse som profet, yppersteprest og konge) tredobbelt, nemlig: makten til å lære (Mark. 3, 14; 16, 14-16; Mat. 28, 16-19), makten til å forvalte nådemidlene (Luk. 22, 19; Joh. 20, 21-23), makten til å gi lover (Mat. 18, 18; 28, 20). Fra pinsedagen av ser vi også apostlene opptre som den kirkelige øvrighet med full bevissthet om sin særlige myndighet som lærere, nådeforvaltere og styrere (sml. Ap. Gj. 2, 14. 42; 6, 6; 8, 18; 16, 4; osv.).

Jesus gav uttrykkelig til kjenne at apostlene måtte utøve disse tre embeter "inntil verdens ende" (Mat. 28, 20), og altså skulle ha etterfølgere. Det må alltid være bestemte personer som er spesielt innsatt til å forkynne Guds ord, forvalte sakramentene og gi lover til ordning av det kirkelige liv. Protestantene er enige i det, og derfor har alle deres samfunn sine forstandere.

Men det store spørsmål er nå: Hvorledes skulle apostlenes etterfølgere bli innsatt? Hvert rike hvor styret skal gå over til etterfølgere, må ha sin grunnlov som bestemmer hvorledes suksessjonen i regjeringen skal foregå. Et rike uten grunnlov er like umulig som et rike uten styre, fordi det er fra grunnloven at øvrigheten får sin rett til å styre. Hvilken grunnlov har Kristus gitt sitt rike? Vi må

anta at han har anordnet noe om dette viktige spørsmål. Han er den Nye Pakts konge, som all myndighet i hans rike må gå ut fra, og derfor tilkom det ham alene å bestemme kirkens grunnlov.

For det første kan det ikke være hans mening at hvem som helst på grunn av et indre kall alene har rett til å opptre som kirkelig forstander. I så fall ville mange mennesker bare innbille seg at de er kalt av Gud, og følgen ville være en håpløs sektforvirring. Denne fremgangsmåte forkastes også av protestantene. Visstnok har mange sekter sin opprinnelse fra personer som utga seg for Guds sendemenn under påberopelse av et direkte kall. Men disse samme personer ville aldri tilkjenne sine tilhengere rett til å gjøre det samme. De visste meget godt at deres trossamfunn snart ville gå til grunne, dersom enhver som følte seg kallet til det, kunne opptre som menighetsforstander.

Det tilkommer heller ikke menighetene å innsette prestene. Også denne fremgangsmåte fører nødvendigvis til sektforvirring. For hvem skal avgjøre hva en menighet er? På den måte kunne en hvilken som helst gruppe av mennesker slå seg sammen og velge sine forstandere.

Heller ikke kan det være Jesu mening at staten skal innsette prestene. Å la staten ordne med innsettelsen av prestene og derved råde over trosforkynnelsen og nådeforvaltningen ville være det samme som å underordne det evige under det timelige og gjøre Kristi rike til et rike av denne verden. Kongene skal ikke herske over kirken, men adlyde den (Es. 60, 3-14; Salme 2, 10; 72, 11). Og hva ville det bli av kirken i de mange land, hvor det ikke finnes en kristelig regjering? Også i våre såkalte kristelige land er statsstyret ofte antikristelig. Statskirkeprinsippet er også i strid med den enhet som hører til kirkens vesen. Kirken skal være "en hjord", som ikke må oppdeles i alle slags nasjonalkirker.

Den eneste gyldige fremgangsmåte for innsettelsen av den kirkelige øvrighet er den apostoliske suksesjon, dvs. bare apostlene kunne meddele de apostoliske fullmakter, til andre og bare disse kunne overdra dem igjen til andre, så at den rettmessige kirkelige øvrighet til enhver tid bare er den som er innsatt av den forrige rettmessige øvrighet. Den sendelse som apostlene fikk, var en meddelelse av Jesu egen sendelse ("Likesom Faderen har sendt meg, således sender jeg også dere" - Joh. 20, 21; se også 17, 18), og innbefattet likesom Jesu egen sendelse også makten til å sende andre. Apostlene var Jesu fullmektiger, som all sendelse måtte gå ut fra. Jesus gav uttrykkelig til kjenne at de måtte utøve sin sendelse inntil verdens ende (Matt. 28, 18-20). Men dette kan bare ha mening for så vidt deres etterfølgere har sin sendelse fra dem. Gjennom den apostoliske suksesjon er apostlenes etterfølgere ett med apostlene selv.

At den apostoliske suksesjon er den eneste rettmessige fremgangsmåte for innsettelsen av den kirkelige øvrighet, fremgår klart av apostlenes egen handlemåte. De tillot ingen å opptre som prest uten ved deres bemyndigelse. Overalt hvor de grunnla menigheter, innsatte de prester for å fortsette deres arbeide. "De la hendene på de prester som de valgte for dem i hver menighet" (Ap. Gj. 14, 23). Ordet "prest" (som er en forkortelse av det greske ord "presbyteros") betyr bokstavelig "eldre", men betegner ikke noen forrang i alder. Allerede lenge før Kristi tid anvendtes dette navn både hos jødene og andre folk som en betegnelse for øvrighetspersoner uten hensyn til alder. Også unge menn kunne være prester (sml. 1. Tim. 4, 12).

Kirkelige embetsmenn med navnet "prester" og "biskoper" ("episkopoi", d.e. tilsynsmenn) omtales på mange steder i det Nye Testamente. De utgjorde en særlig stand, utskilt fra de alminnelige

troende. Sammen med apostlene var de den kirkelige øvrighet, "innsatt for å vokte Guds kirke" (Ap. Gj. 20, 28). De tok sammen med apostlene del i rådslagningen på kirkemøtet i Jerusalem (Ap. Gj. 15, 6), hvis bestemmelser ble kalt "apostlenes og prestenes bud" (16, 4). De alminnelige troende hadde rett til å "tale til oppbyggelse og formaning og trøst" (1. Kor. 14, 3), men prestene var de fast ansatte lærere, hvis embete det var å forkynne Guds ord og å forvalte nådemidlene (Jak. 5, 14. 15). De var "forstandere" (1. Tess. 5, 12. 13), "Guds husholdere" (1. Tim. 1, 4; Tit. 1, 7) og "ledere", som de troende måtte "Iyde og rette seg etter", og som "våkte over de troendes sjeler med tanke på at de en gang skulle stå til regnskap for dem" (Hebr. 13, 17) overfor "hyrdenes hyrde" (1. Pet. 5, 4).

For at de helt kunne hengi seg til sin gjerning, måtte de troende sørge for deres livsopphold (1. Tess. 5, 12; 1. Tim. 5, 17; 1. Kor. 9, 14; Gal. 6, 6). Prestene måtte "ikke bry seg med slikt som hører det borgerlige liv til" (2. Tim. 2, 4). I apostlenes tider var navnene på de forskjellige hierarkiske grader ennå ikke fastsatt, så at også alminnelige prester ofte ble kalt "episkopoi" (tilsynsmenn). Dog fremgår tydelig av den hl. Skrift at de forskjellige hierarkiske grader allerede eksisterte. Flere ganger leser vi om geistlige embetsmenn som sto over de andre prester, og som det alene tilkom å vie nye prester. De var virkelige biskoper i samme betydning som vi bruker dette ord. Mens prestene bare hadde fått en del av den apostoliske myndighet, hadde biskopene fått den helt, innbefattet makten til å gi den til andre. Således var Timoteus innsatt som biskop i Efesus for der å styre presteskapet og å foreta presteordinasjon (sml. 1. Tim. 5, 19. 22). Sin bispevigsel hadde han fått av apostelen Paulus (sml. II. Tim. 1, 6). Titus var biskop på Kreta, hvor Paulus hadde latt ham tilbake for å "innsette prester i hver by" (sml. Tit. 1, 5).

Apostlene overlot det ikke til menighetene å innsette prestene. Legfolket tok nok ofte del i valg av kandidatene for de geistlige embeter. Men innvielsen skjedde ved håndspåleggelse av apostlene eller de av dem innvidde biskoper. De alminnelige troende opptrådte som "vitner" ved preste- eller bispevielse (1. Tim. 6, 12; 2. Tim. 2, 2). Når legfolket ikke engang hadde lov til å innsette "menighetstjenerne" (Ap. Gj. 6, 3. 6), da hadde de enda mindre makt til å innsette prestene. De kandidater som folket valgte til menighetstjenere, måtte de "stille frem for apostlene" for at disse ved å "legge sine hender på dem" skulle "innsette dem til dette verv".

De biskoper som apostlene innsatte, beholdt sitt embete også etter apostlenes død. Dette gav disse uttrykkelig befaling om (2. Tim. 4, 5-6; Ap. Gj. 20, 25-31; 1. Pet. 5, 1-4). Og på den måte er bispeembetet blitt fortsatt i alle århundrer ved at de engang innsatte biskoper beholdt sitt embete etter sine forgjengeres død. I oldkirkens tradisjon har vi mangfoldige vitnesbyrd om at den apostoliske suksesjon fra de eldste kristentider av ble betraktet som kirkens grunnlov. "Kristi legemes kjennemerke finnes i suksesjonen av biskopene, som apostlene har betrodd kirken på hvert sted" (Ireneus, Adv. hær. IV, 33, 8). "Vår Herre, hvis forskrifter vi med ærefrykt må overholde, er opphav til den biskoppelige verdighet og kirkens innretning ... Derfor fortsetter også bispevielsen under tidenes og suksesjonenes vekslinger, så at kirken er grunnlagt på biskopene og enhver kirkelig handling forrettes under deres ledelse ... Dette er anordnet ved Guds lov" (Kyprian, Ep. 33, 1). Forresten må enhver kunne forstå at læren om nødvendigheten av den apostoliske suksesjon umulig kan være en oppfinnelse av kirken. Hvorledes hadde en slik lære kunnet bli innført, dersom man visste at biskopene tidligere ikke ble innsatt ved den apostoliske suksesjon? Det ville ha vært like umulig som i vår tid innenfor de protestantiske kirkesamfunn, som ikke eier den apostoliske suksesjon.

Den apostoliske suksesjon er foruten i den katolske kirke også blitt bevart i de orientalske kirker. Noen protestantiske trossamfunn (anglikanerne og de svenske lutheranere) mener at de har bevart den apostoliske suksesjon, og anser den som nødvendig. Høykirkelige bevegelser for å innføre den på nytt (gjennom biskoper i andre kirker) er i den senere tid oppstått hos flere protestanter, også i Norge.

Art. III.

PAVEDØMMET

Blant apostlene innsatte Jesus én, nemlig Peter, til å være den øverste styrer, og han gav til kjenne at også dette særlige styreembete (paveembetet) skulle fortsettes gjennom etterfølgere. Peters etterfølgere er de romerske biskoper.

Vi kristne som tror at Guds Sønn har påtatt seg den menneskelige natur, må ikke forundre oss over at han har gitt sitt rike formen av et menneskelig samfunn (med menneskelige styrere og synlige nådemidler) og at han til å bevare dets enhet også bruker det menneskelige middel at en blant styrerne har den øverste ledelse. Pavedømmet er ikke i strid med at Kristus selv er "hodet for Kirken" (Kol. 1, 18). Det er - i likhet med de øvrige kirkelige embeter - bare et middel Kristus som kirkens hode utøver sin makt igjennom. Uten et synlig overhode kan det faktisk ikke eksistere enhet i Kristi verdensomspennende kirke. Og siden Kristus vil at det skal være en kirkelig enhet, hvorfor skulle det da være vanskelig å tro at Jesus har innstiftet pavedømmet? Dessuten finnes det få ting som bevitnes så klart i den hl. Skrift som grunnleggelsen av pavedømmet.

1. Jesus innsatte Peter til kirkens øverste styrer.

Allerede da Jesus møtte Peter for første gang, utpekte han ham til kirkens klippe. "Jesus så på ham og sa: Du er Simon, Johannes' sønn. Du skal hete Kefas, det er det samme som Peter" (Joh. 1, 42). Fra begynnelsen av sto kirkens organisasjon foran Jesu tanker. Med et betydningsfullt blikk på Peter overskuet han alle århundrer og sa han sin kirke uadskillelig forenet med den klippe den skulle bygges på.

På en høytidelig måte forklarte Jesus senere betydningen av navnet "klippe". Det var i Cesarea Filippi, etter at Peter alene i de andre apostlers nærvær hadde bekjent sin tro på Kristi guddom. "Jesus svarte og sa til ham: Salig er du, Simon, Jonas' sønn; for kjød og blod har ikke åpenbart deg det, men min Fader som er i himmelen. Og jeg sier deg: Du er Peter (på arameisk "kefa" = klippe), og på denne klippe (kefa) vil jeg bygge min kirke, og dødsrikets porter skal ikke få den i sin vold. Og jeg vil gi deg nøklene til himmelriket, og hva som helst du binder på jorden, skal være bundet i himmelen; og hva som helst du løser på jorden, skal være løst i himmelen" (Mat. 16, 17-19).

[De protestantiske bibeloversettelser pleier å erstatte ordet "kirke" med "menighet". (De nyere utgaver er dog igjen begynt å bruke ordet "kirke"). I og for seg har dette ikke så meget å si, hvis en legger i ordet "menighet" betydningen av et organisert trossamfunn. Nettopp teksten hos Matteus viser klart at Jesus med "ekklesia" mener en organisert enhet (bygning) som holdes sammen ved en øvrighet. I den apostoliske trosbekjennelse oversetter protestantene ordet "ekklesia" alltid med "kirke". Men da er det inkonsekvent når de i Bibelen bruker ordet "menighet".]

Peter skulle for Jesu kirke være det som en klippe er for en bygning. På samme måte som en klippe holder en bygning oppe og sammen, måtte Peter opprettholde den kirkelige enhet. Dette kan ikke tolkes på annen måte enn at Jesus ville gjøre ham til kirkens overhode, som med bindende og derfor ufeilbar autoritet kunne avgjøre trosspørsmål. I Kristi kirke skulle Peter også være husfar, dvs. den som eier nøklene, og derved forestår forvaltningen av kirkens nådeskatter, sakramentene. Ordene "Hva som helst du binder ... og løser" osv. uttrykker Peters øverste myndighet som lovgiver.

Den klippe Jesus ville bygge sin kirke på, er ikke Peters trosbekjennelse - som det ofte blir sagt fra protestantisk hold. Uttrykkelig sier Jesus at Peter selv er klippe ("jeg sier deg: Du er klippe, og på denne klippe" osv), likesom det også er Peter selv, og ikke hans trosbekjennelse, Jesus lovet å gi nøklene til himmelriket. Men selvfølgelig skulle Peter være kirkens klippe ved sin tro (dvs. ved selv å stå fast i troen).

Et tydelig bevis på den lederstilling Peter skulle få, er også de ord Jesus uttalte under den siste nattverd: "Simon, Simon, se satan har krevet dere for å sikte dere som hvete; men jeg ba for deg at din tro ikke må svikte, og når du har vendt om, da styrk dine brødre" (Luk. 22, 31-32). For å bevare 'alles tro er det nok at Jesus ved sin overnaturlige hjelp gjør Peter fast i troen. Hans embete er det å styrke de andre.

Den høytidelige innsettelse fant sted kort før Jesu himmelfart. Om den beretter Johannes oss i, det siste kapittel av sitt evangelium. Jesus forberedte den viktige handling ved et mirakel som han lot Peter spille en særlig rolle i. "Simon Peter gikk ombord og trakk noten i land. Den var full av store fisk, hundre og tre og femti; men til tross for mengden var ikke noten revnet" (Joh. 21, 11). Ved dette ville Jesus fremstille hvorledes hans kirke, trass i dens store utbredelse, ville bevare sin enhet gjennom det hyrdeembete han grunnla i Peter. "Da de nå hadde holdt måltid, sier Jesus til Simon Peter: Simon, Johannes' sønn, elsker du meg mer enn disse andre? Han sier til ham: Ja, Herre, du vet at jeg elsker deg. Han sier til ham: Vokt mine lam. Han sier atter til ham: Simon, Johannes' sønn, elsker du meg? Han sier til ham: ja, Herre, du vet at jeg elsker deg. Han sier til ham: Vær hyrde for mine får. Han sier tredje gang til ham: Simon, Johannes' sønn, elsker du meg? Peter ble bedrøvet fordi han tredje gang sa til ham: Elsker du meg? Og han sa til ham: Herre du vet alt, du vet at jeg elsker deg. Han sier til ham: Vokt mine får" (v. 15-17).

Formålet med denne scene var ikke å gjenoppta Peter i apostelkollegiet. Peter har aldri vært utstøtt fra apostelsamfunnet. Gjentatte ganger før hadde Jesus allerede vist seg for Peter (Luk. 24, 34; Joh. 20, 19. 26) og gitt til kjenne at han hadde tilgitt ham. På oppstandelsesdagen gav Jesus ham sammen med de andre apostler sin fred og sin sendelse med makten til å forlate syndene (Joh. 20, 21-23). Jesus ville gjøre Peter til noe mer enn de andre apostlene. Derfor spurte Jesus ham også om han "elsket ham mer enn de andre". Peter ble innsatt til hyrde for hele hjorden, "lammene og fårene", både de alminnelige troende og lederne. "Mine", sa Jesus, dvs. alle uten begrensning.

Etter Jesu himmelfart ser vi Peter også faktisk opptre som kirkens øverste leder. Apostelkollegiet betegnes i "Apostlenes Gjerninger" som "Peter med de elleve" (2, 14), "Peter og apostlene" (5, 29). Det var Peter som foresto valget av Mattias (Ap. Gj. 1, 15 flg.). Som leder for de elleve trådte han frem på pinsedagen (2. 14. 41). Han reiste ut for å inispisere og befeste det første misjonsarbeid blant samaritanerne (8, 14 flg.). Om Peter sier den hl. Skrift at "han dro omkring allesteds" (9, 32). Han gav de første hedninger adgang til kirken (kap. 10). Han hadde det avgjørende ord på

kirkemøtet i Jerusalem (15, 6 flg.). Et bevis på Peters anseelse er også at de bibelske forfattere alltid setter hans navn øverst i apostellistene (sml. Mat. 10, 2; Mrk. 3,16; Luk. 6,14; Ap. Gj. 1, 13). Matteus kaller ham uttrykkelig den "første" (Mat. 10, 2). Peter var ikke før alle andre kalt til apostelembetet. Uttrykket "den første" kan ikke ha noen annen betydning enn den første eller øverste i verdighet.

En miskjenning av Peters lederstilling ser protestantene ofte i episoden i Antiokia, da Paulus "sa Kefas imot like opp i ansiktet" (Gal. 2, 11), fordi han av frykt for jødene unndro seg fra hedningenes måltid. I virkeligheten er denne episoden et sterkt bevis på den autoritet Paulus tilkjente Peter. Nettopp fordi Paulus visste at særlig Peters eksempel kunne bli til forargelse, trådte han så frimodig opp mot ham, og beretter han om dette til galaterne. Peters taktiske feil har ingen ting å gjøre med hans ufeilbarhet i læreembetet.

I samme brev til galaterne vitner Paulus om sin høyaktelse for Peter ved å si at han gjorde en ekstra reise til Jerusalem med det formål å "lære Kefas å kjenne" (1, 18). 2. Kor. 9, 5 påberoper han seg Peters autoritet fremfor de andre apostlers og fremfor Jesu slektingers autoritet.

2. Etter Jesu vilje skulle Peter ha etterfølgere i sitt embete som kirkens overhode.

På samme måte som de embeter som var felles for alle apostlene, er gått over til biskopene, skulle også Peters embete som kirkens overhode fortsettes 'gjennom etterfølgere (pavene).

Jesus innsatte Peter til "klippe" for sin kirke. Men en klippe må, vedvare så lenge bygningen skal stå. Dersom Peters embete som kirkens overhode ikke var ment som en vedvarende institusjon, kan vi ikke forstå hvorfor Jesus har villet et slikt embete i apostlenes tid, da faren for trosspaltning ikke var stor. Denne fare ble meget større senere, og tiltok jo mer kristendommen utbredte seg og jo lenger tid det var gått siden apostlenes død. Jo høyere kirkebygningen reiser seg, dess mer trenges det en klippe til å holde den oppe. Jo større Kristi hjord blir, dess mer trenges det en hyrde til å holde den sammen.

Jesus tilskriver det Peters embete at dødsrikets porter aldri skulle få makt over kirken (ved å innføre villfarelser). Men Peters personlige opptreden den korte tid han styrte kirken, var ikke så betydningsfull at den kunne være en grunn til kirkens uforgjengelighet i alle tider. For at Jesu ord kan ha mening, må vi derfor anta at han har tenkt på Peter som lever videre i sine etterfølgere.

3. Peters etterfølgere er biskopene av Rom.

Faktisk er det de romerske biskoper alene som utgir seg for Peters etterfølgere. Og da Peter - som vi har bevist - må ha etterfølgere, følger allerede av dette at de romerske biskoper er Peters rettmessige etterfølgere.

Vi har de mest sikre historiske beviser for at Peter selv hadde sitt bispesete i Rom og døde martyrdøden der. Hele oldkirkens tradisjon vitner om det (Clemens, Ignatius, Dionysius av Korint, Ireneus, Tertullian, Klemens av Aleksandria, Cajus, Hippolytus, Origenes, Kyprian, osv.). I Rom er Peters gravsted (noe som på en klar måte er blitt bekreftet ved de siste utgravninger). Også av Bibelen fremgår at Peter kort før sin død oppholdt seg i Rom. Sml. 1. Pet. 5, 13: "Den medutvalgte menighet i Babylon hilser dere, likesom Markus min sønn". Babylon var for de kristne en

betegnelse for det hedenske Rom. Og av Paulus' brev vet vi at Markus oppholdt seg i Rom både under Paulus' første fangenskap (sml. Kol. 4, 10 og Filemon v. 24) og under hans annet fangenskap (sml. 2. Tim. 4, 11). Peters opphold og martyrdød i Rom blir for tiden ikke lenger benektet av noen alvorlig protestantisk historiker.

Av historien fremgår også at de romerske biskoper alltid har opptrådt og av kirken alltid har vært anerkjent som arvtagere av Peters klippeembete. Vi kan f.eks. henvise til pave Klemens' autoritative inngripen i stridighetene i Korint (ca. året 96, da apostelen Johannes ennå levde). Ignatius av Antokia, en disippel av Johannes, sier om den romerske kirke at den "har forsete" og er "forstander for kjærlighetssambandet" (Brev til romerne). En annen eldgammel forfatter, Ireneus (født i Lilleasia mellom 115 og 140), sier om den romerske kirke: "Med denne kirke må på grunn av dens særlige forrang alle kirker, det vil si de troende på alle steder, stemme overens; i den (= i samfunn med den) har de (troende) på alle steder alltid bevart den apostoliske tradisjon" (Adv. hær. III, 3, 2). Straks deretter nevner han rekkefølgen av alle romerske biskoper inntil den daværende pave Eleutherus (175-189). Og så tilføyer han: "Ved denne suksesjonsrekke er den kirkelige tradisjon og sannhetens forkynnelse fra apostlene kommet til oss" (III, 3, 3). Hvordan hele kirken både i øst og vest anerkjente den romerske biskops overherredømme og ufeilbarhet i læreembetet, avlegger også kirkemøtene i oldtiden tydelig vitnesbyrd om. Således erklærtes på kirkemøtet i Efesus (431): "Det er en kjensgjerning, som ingen tviler på, og som i alle århundrer er anerkjent, at den salige Peter, apostlenes fyrste og overhode, troens søyle og den katolske kirkes grunnvoll, alltid lever og dømmer i sine etterfølgere".

Mange protestanter har en aldeles feilaktig forestilling om hva den katolske lære om pavens ufeilbarhet går ut på. Og dette er en av hovedgrunnene til at de så vanskelig kan bøye seg for alt det Bibelen sier om pavedømmet. Ufeilbarheten betyr ikke at paven er syndfri, men bare at Gud ved en særlig bistand bevarer ham mot villfarelse i forkynnelsen av tros- og sedelæren (ikke altså f. eks. i uttalelser om rent naturvitenskapelige spørsmål). Ufeilbarheten vil ikke si at paven kan svare på alle mulige religiøse spørsmål, heller ikke at han blir inspirert av Gud. Han får ikke nye åpenbaringer. Pavens ufeilbarhet gjelder, i likhet med kirkens ufeilbarhet, bare bevarelsen og fortolkningen av den åpenbaring apostlene har mottatt og har overgitt til kirken. Paven er ikke ufeilbar når han som privat person (som teolog eller forfatter) uttaler seg om et religiøst spørsmål, men bare når han som kirkens overhyrde avgjør en tros- eller sedelære som bindende for hele kristenheten.

En skal ikke forestille seg paven som en åndelig diktator, som hindrer den personlige tenkning. En slik forestilling er bespottelig når man betrakter det omfattende teologiske studium som alltid har vært drevet i den katolske kirke. Menn som Augustin, Hieronymus, Thomas av Aquino og mange andre store teologer både i oldtiden, middelalderen og nåtiden har aldri følt pavedømmet som en hindring for sin forskning. Et umåtelig felt til fri forskning står alltid åpent. Teologenes arbeid er noe uendelig meget mer enn bare å spørre hva paven mener. Paven uttaler aldri en definisjon uten å ha hørt teologenes mening (noe som han i samvittigheten er forpliktet til, men som likevel ikke kreves til hans ufeilbarhet), og gjerne først etter å ha fått anmodninger om det fra alle verdens kanter. Likesom Peter på kirkemøtet i Jerusalem først reiste seg etter at apostlene og prestene ved "et langvarig ordskifte" hadde overveiet saken (Ap. Gj. 15, 7), således har paven alltid først latt teologene grundig undersøke og diskutere de spørsmål som skulle avgjøres.

SLUTNING

Vi har bevist at Kristus har innstiftet en kirke, og at den er den katolske kirke. Av dette følger at vi i vår samvittighet er forpliktet til å tilhøre den katolske kirke. En må ikke si at spørsmålet om hvilket kirkesamfunn vi tilhører, er av underordnet betydning, siden katolikkene og protestantene likevel i så mange andre ting stemmer overens. Jesus vil at vi skal tro "alt det han har sagt" (Mat. 28, 20; Joh. 14, 26). Det står oss ikke fritt å forkaste noe av den åpenbaring Guds Sønn har brakt til verden. Og hele denne åpenbaring kjenner vi bare gjennom den katolske kirke. Jesus vil ikke at det skal være trosspaltning blant de kristne (Joh. 10, M; 11, 52; 17, 11. 21-23; 1. Kor. 14, 33; Ef. 4,3-5). Den er den største hindring for at den hedenske verden omvender seg til Kristus (Joh. 17, 21. 23). Forkastelsen av et ufeilbart læreembete er også skyld i at mange ikke mer vet hva de skal tro og er i større fare for å miste kristentroen helt.

Noe av det mest alvorlige er at de protestantiske kirkesamfunn ved tapet av den apostoliske suksessjon har mistet flere viktige nådemidler, så som den gyldige nattverd og den gyldige absolusjon i skriftemålet. Jesus selv virkelig nærværende i Alterets sakrament er sentrum i den katolske kirke. "Formålet med alt apostolisk arbeid er jo dette: Å bringe alle som gjennom, troen og dåpen er blitt Guds barn, til å komme sammen og i kirkens midte prise Gud, ta del i offeret og innta Herrens måltid" (2. Vat. De sacr. Liturgia 10). Hvem tør da si at det er likegyldig hvilket trossamfunn vi tilhører?

LÆRER DA DEN KATOLSKE KIRKE AT PROTESTANTENE IKKE KAN BLI SALIGE?

Nei. Den lærer at de som av uforskyldt uvitenhet står utenfor den katolske kirke, kan bli salige dersom de oppriktig søker å gjøre Guds vilje. Man skal vokte seg for indifferentisme, dvs. likegyldighet i religiøse spørsmål. "De mennesker som til tross for sin viten om at den katolske kirke er grunnlagt av Gud ved Jesus Kristus som nødvendig, nekter å tre inn i den eller å vedbli i den, kan ikke frelses" (2. Vatikankonsil, "Om kirken" n. 14). Er man i tvil om den katolske kirke er Kristi sanne kirke, skal man gjøre alt for å komme til klarhet, f. eks. ved å henvende seg til en katolsk prest og ikke minst ved å be om Guds nådehjelp. Det er ingen skam å måtte erkjenne at den religion man er oppdratt i, er uriktig. Å følge sin samvittighet kan kreve mot. Men å kjempe seg frem til sannheten er en ære og ingen skam.